บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. แนวการจัดการศึกษาของโรงเรียนเขตตำบลท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2552
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม
   2.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
   2.2 ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม
3. การบริหารงานวิชาการ
   3.1 ความหมายการบริหารงานวิชาการ
   3.2 ความสำคัญของงานวิชาการ
   3.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ
      3.3.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
      3.3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน
      3.3.3 ด้านการวัดผลและประเมินผล
      3.3.4 ด้านการนิเทศภายใน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
   4.1 งานวิจัยในประเทศ
   4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวการจัดการศึกษาของโรงเรียนเขตตำบลท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ปีการศึกษา 2552

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

โรงเรียนเขตตำบลท่ากระดาน เป็นการรวมตัวของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ที่อยู่ใกล้กันและมีสภาพทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน เพื่อร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยสถานศึกษาจำนวน 11 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านโปร่งเจริญ โรงเรียนบ้านหินแร่ โรงเรียนบ้านโป่งเกตุ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

โรงเรียนบ้านชำป่างาม โรงเรียนบ้านทุ่งส่อหงษา โรงเรียนบ้านสุ่งเจริญ โรงเรียนบ้านท่ากระดาน โรงเรียนบ้านนา โรงเรียนบ้านท่าเรียบ โรงเรียนบ้านกระบกเตี้ย และโรงเรียนบ้านนาโพธิ์ มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีหน้าที่ ดังนี้ (เขตคุณภาพการศึกษาที่ 11 (สนามชัยเขต 2), 2552, หน้า 1 - 11)

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับนโยบายมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น

2. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกันในเขตพื้นที่การศึกษา

3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาข้าราชการครูบุคลากรทางการศึกษาในเขตคุณภาพการศึกษา

4. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนานักเรียนในเขตคุณภาพการศึกษา

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของสถานศึกษาในเขตคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สภาพทางภูมิศาสตร์

สภาพทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนภายในเขตตำบลท่ากระดาน ตามแผนปฏิบัติการ ปี 2552 ของสถานศึกษาภายในเขตตำบลท่ากระดาน ประกอบด้วย 11 โรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนบ้านโปร่งเจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูกเชิงเขา มีพื้นที่ 32 ไร่ 2 งาน อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 40 กิโลเมตร

2. โรงเรียนบ้านหินแร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 22 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ 30 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 50 กิโลเมตร

3. โรงเรียนวัดชำป่างาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูกเชิงเขา มีพื้นที่ 16 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 30 กิโลเมตร

4. โรงเรียนบ้านทุ่งส่อหงษา ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูก ดินลูกรัง มีพื้นที่ 25 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 73 กิโลเมตร

5. โรงเรียนบ้านสุ่งเจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูก ดินลูกรัง มีพื้นที่ 15 ไร่ 2 งาน อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เขต 2 ประมาณ 24 กิโลเมตร

6. โรงเรียนบ้านโปร่งเกตุ ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูก ดินลูกรัง มีพื้นที่ 21 ไร่ 2 งาน อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 30 กิโลเมตร

7. โรงเรียนบ้านนา ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ ดินลูกรัง มีพื้นที่ 25 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 3 กิโลเมตร

8. โรงเรียนบ้านท่าเลียบ ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลูกฟูก ดินลูกรัง มีพื้นที่ 25 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 73 กิโลเมตร

9. โรงเรียนบ้านกระบกเตี้ย ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ มีพื้นที่ 10 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ กิโลเมตร

10. โรงเรียนบ้านท่ากระดาน ตั้งอยู่หมู่ที่1 อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบ มีพื้นที่ 21 ไร่ 2 งาน อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 23 กิโลเมตร

11. โรงเรียนบ้านนาโพธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มต่ำ มีพื้นที่ 7 ไร่ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ประมาณ 25 กิโลเมตร

ข้อมูลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาในเขตตำบลท่ากระดาน ดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 11 โรงเรียน แยกได้ดังนี้

1. โรงเรียนที่จัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาโพธิ์ โรงเรียนบ้านท่ากระดาน โรงเรียนบ้านกระบกเตี้ย โรงเรียนบ้านนา โรงเรียนบ้านท่าเลียบ

2. โรงเรียนที่จัดการศึกษา ตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านโป่งเจริญ โรงเรียนบ้านหินแร่ โรงเรียนวัดชำป่างาม โรงเรียนบ้านทุ่งสอหงษา โรงเรียนบ้านสุ่งเจริญ โรงเรียนบ้านโปร่งเกตุ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. โรงเรียนส่วนใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตชนบทห่างไกลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 อยู่ในชุมชนไม่เข้มแข็ง และมีจำนวนครูสอนไม่ครบชั้น มีครูต่ำกว่าเกณฑ์ วัสดุครุภัณฑ์ ตลอดจนอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เพียงพอ

4. สภาพสังคมไทยทั่วไปเป็นลักษณะของสังคมชนบท การประกอบอาชีพส่วนมากเป็นเกษตรกรรม และรับจ้าง ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ไร่นา และสัตว์ป่า ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ

5. เขตตำบลท่ากระดาน ได้ถูกจัดแบ่งโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ซึ่งอาศัยหลักการแบ่งตามภูมิศาสตร์ ระยะทาง จำนวนโรงเรียน และคำนึงถึงขนาดและสังกัดเดิมของโรงเรียน เพื่อให้เขตคุณภาพประสานกันใน 3 เรื่อง คือ ประสานราชการ ประสานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและประสานกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนในเขตคุณภาพการศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานใกล้เคียงกัน

แนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในอนาคต

แผนปฏิบัติการปี 2552 ของสถานศึกษาภายในเขตตำบลท่ากระดาน ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในอนาคต ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพให้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเน้นความเป็นไทย

2. ส่งเสริมและพัฒนาข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกวัยได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. จัดระบบการบริหาร โดยการกระจายอำนาจและใช้โรงเรียนเป็นฐานในการจัดการศึกษาทุกระดับ

วิสัยทัศน์

สถานศึกษาภายในเขตตำบลท่ากระดาน ร่วมมือกันส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง เน้นคุณธรรม นำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นความเป็นไทย และนักเรียนมีคุณธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พันธกิจ

ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง เป็นคนดีมีคุณธรรมนำความรู้ เน้นความเป็นไทย สามารถดำรงชีวิตแบบวิถีไทยอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

เป้าประสงค์

1. ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึงเสมอภาค และมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

2. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถตามศักยภาพ ให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม ตามวิถีความเป็นไทย อยู่บนพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง

3. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานให้มีความรู้ ความสามารถและเจตคติที่ดีในการจัดการศึกษาและการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างมืออาชีพ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม

4. พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพ โดยเน้นการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและการสร้างเครือข่าย

5. ส่งเสริม และสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของสถานศึกษาในเขตคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์

กลยุทธ์ที่ 1 คุณธรรมนำความรู้ สำนึกความเป็นไทย น้อมนำชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

จุดเน้น

1. พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในนโยบายด้านคุณธรรมความสำนึกในความเป็นชาติไทย ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีประชาธิปไตย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมได้

2. โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ปลูกฝังคุณธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

จุดเน้น

1. ส่งเสริมเด็กอายุช่วงปฐมวัยให้ได้รับการศึกษาอย่างน้อย 1 ปี

2. เพิ่มอัตราการเข้าเรียนภาคบังคับและอัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลายทุกโรงเรียน

3. ลดอัตราการออกกลางคัน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

4. ขยายบริการและสนับสนุนให้เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสเด็กตกหล่น เด็กออกกลางคัน และเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับบริการทางการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

จุดเน้น

1. สถานศึกษาผ่านการประเมินมาตรฐานตามระบบประกันคุณภาพภายใน และผ่านเกณฑ์การประเมินการรับรองมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับดีขึ้นไป

2. สถานศึกษามีหลักสูตรที่ได้มาตรฐานสอดคล้องกับสภาพปัญหาท้องถิ่น และสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม สนับสนุน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาในเขตคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

จุดเน้น

1. โครงการทัศนศึกษาดูงานสำหรับครู
2. โครงการอยู่ค่ายพักแรมลูกเสือ - เนตรนารี
3. โครงการแข่งขันกีฬานักเรียน
4. โครงการแข่งขันทักษะทางวิชาการ
5. โครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

เป้าหมายการดำเนินงาน

1. สถานศึกษาทุกแห่งจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ที่เชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระต่าง ๆ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

2. ส่งเสริมสถานศึกษาทุกแห่งให้จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี และยุวกาชาด

3. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในงานด้านแนะแนว การป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด เอดส์ เพศศึกษา

4. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับอย่างจริงจังและยั่งยืน

5. ส่งเสริม และสนับสนุนการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของสถานศึกษาในเขตคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการ ประชาชน และองค์กรต่าง ๆ มีความเห็นตรงกันว่าการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันไม่อาจสนองตอบต่อการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาสังคม และประเทศชาติให้สอดคล้องและก้าวหน้าได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการ และทิศทางเพื่อการปฏิรูปการศึกษา และปฏิรูปการบริหารการศึกษา รวมทั้งการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู และตัวแทนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อหน่วยงาน หรือองค์กรนั้น ๆ

กมล ภู่ประเสริฐ (2545, หน้า 6) ได้กล่าวแนวคิดการปฏิบัติงานร่วมกันว่านอกจากส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ทำงานแล้ว การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการ ในการทำงานบางครั้งครูต้องทำหน้าที่ทั้ง 2 บทบาท จึงเป็นแนวคิดที่ผู้บริหารงานที่ต้องการให้เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม และเป็นที่ยอมรับว่า ความสำเร็จของการบริหารงานต้องอาศัยความรู้ความสามารถของครูนั่นเอง

ศันสนี นิจพานิชย์ (2542, หน้า 40) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกิจกรรมตั้งแต่การระบุปัญหาความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ

2. การมีส่วนร่วมดำเนินงาน หมายถึง การร่วมกิจกรรมในการปฏิบัติงาน การจัดระบบการทำงาน การระดมความช่วยเหลือ การติดต่อประสานงาน การตรวจสอบการทำงาน

3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ หมายถึง การได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมิน หมายถึง การใช้กิจกรรมร่วมประชุมประจำปี การเสนอผลปฏิบัติงาน ตลอดจนเสนอแนวคิด ข้อปรับปรุงเพื่อนำไปแก้ไขและพัฒนา

เพทเมน (Pateman, 1976 อ้างถึงใน ธีรภัทร์ เจริญดี, 2542, หน้า 16 - 20) ที่แบ่งการให้มีส่วนร่วมไว้ 2 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้นำ จะเน้นความเป็นผู้แทนของผู้บริหารและถือว่าการให้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนเป็นเครื่องหมายของการประกันคุณภาพการบริหารงานที่ดี ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างของสถาบันเพื่อให้บุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบให้มีส่วนร่วม เป็นแนวคิดทฤษฎีที่มีวัตถุประสงค์ให้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นการศึกษาและพัฒนาการทำงานที่มีความรับผิดทางการเมืองและสังคมนั้น

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การไม่ยอมให้บุคลากรมีส่วนร่วมถือว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของบุคลากร

ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในเชิงมนุษยสัมพันธ์ซึ่งได้พัฒนาเป็นยุทธศาสตร์สำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงานในองค์การให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ ทุกคนจะมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร รู้สึกเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน โดยจะมุ่งมั่น ร่วมมือ อดทนทำงานให้ได้ดีเพื่อตนเองและเพื่อหน่วยงาน

ศักรินทร์ สุวรรณโรจน์ (2541 อ้างถึงใน รินทร์ทอง วรรณศิริ, 2541, หน้า 7) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ทุกคนในหน่วยงานหรือในทีมงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารคือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา โดยดำเนินการในทุก ๆ กระบวนการการบริหาร นับตั้งแต่การวางแผน การแบ่งงาน การมอบหมายงาน การติดตามผลงาน และการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อง ทุกคนได้ใช้มือ หัวใจและความคิดร่วมกัน

สุพจน์ พงษ์พิสุทธิ์บุบผา (2543, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือ ร่วมปฏิบัติ ร่วมแก้ไขปัญหาการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อให้เกิดการดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Movement) ของสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) อันเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำ (Contribution) เพื่อบรรลุจุดหมายของกลุ่ม

ทูลธรรม วรรณคำ (2544, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมของชุมชนทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการ และการแก้ปัญหา ตลอดจนการควบคุมกำกับติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์สุขของชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สมยศ นาวีการ (2545, หน้า 1) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคลให้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหา ผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้เข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจขององค์การ

ธรรมเนียม เพ็ชรพงษ์ (2545, หน้า 13) ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมทำให้งานเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ภูวดล หมื่นสีพรม (2546 อ้างถึงใน วีรชัย วรรณศรี, 2545, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการทำงานที่บุคลากรในองค์การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินการขององค์การทุกขั้นตอนด้วยความตั้งใจ เต็มใจและสบายใจ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ และทำให้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบต่อองค์กร

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังที่มีผู้กล่าวไว้ข้างต้นพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณา ตัดสินใจ ร่วมคิดร่วมทำ เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ตามเป้าหมายของสถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารการศึกษาเป็นกิจกรรมของกลุ่มที่มีความสลับซับซ้อนกว่าการบริหารอื่น จึงจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2541, หน้า 147) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องก่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหารจะต้องมอบหมายงานให้กับบุคคลฝ่ายต่าง ๆ บุคลากรทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรวบรวมนโยบายและกระบวนการ และการกำหนดกฎเกณฑ์

มงคล อินทสิทธิ์ (2542, หน้า 7) การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ อยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร

ชยานนท์ มีสติ (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมวางแผน ร่วมพิจารณาตัดสินใจ ร่วมทำกิจกรรมตลอดจนร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อสังคมและประชาชน

กรมวิชาการ (2544, หน้า 15) กล่าวว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย ด้านบทบาทมีการวางแผน และกำหนดนโยบายการจัดการ และการกำกับติดตามด้านกระบวนการคือการมีภาวะผู้นำในระดับสูง การจูงใจให้บุคลากรทำงานอย่างทุ่มเทเสียสละ การติดต่อแบบสองทางด้านการตัดสินใจมีการกำหนดเป้าหมายขององค์การร่วมกัน

ลัดดา ผลวัฒนะ (2544, หน้า 10) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 4 มิติ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งบันผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถึงแม้ว่าผู้บริหารจะตัดสินใจเองได้ แต่การปฏิบัติงานต่าง ๆ นั้นต้องอาศัยผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน การให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วม ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง งานอื่น ๆ มีความสำคัญในลักษณะสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาผู้บริหารมีบทบาทในการบริหาร โดยสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทุกฉบับที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

สุภาพ หงส์ทอง (2540, หน้า 12 อ้างถึงใน ประเวศ พรหมเทศ, 2548, หน้า 9) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดความรู้ และการศึกษาของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมาก ในการส่งเสริมงานวิชาการของโรงเรียน คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการที่ทำงานร่วมกับครู มีการประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 3) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ที่จะนำทรัพยากรในการบริหารมาประกอบกันตามกระบวนการบริหารในการจัดกิจกรรมการพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียน

ธวัชชัย เปรมปรีดิ์ (2542, หน้า 89) ได้ให้ความหมายงานบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารเกี่ยวกับหลักสูตร การเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา กิจกรรมเสริมวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนบริหารสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ภายในโรงเรียนทั้งหมด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 2) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

จากความหมายของการบริหารงานวิชาการที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภายในห้องเรียน นอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความประพฤติที่ดีในอนาคตสามารถประกอบอาชีพและดำรงตนให้เป็นพลเมืองที่ดีได้

ความสำคัญของงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา ส่วนงานบุคลากร งานธุรการและการเงินหรืองานอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุนให้การดำเนินงานวิชาการสมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้นกล่าวคือ โรงเรียนสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามจุดหมายของหลักสูตรได้ คุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับงาน

วิชาการของโรงเรียนเป็นสำคัญจุดมุ่งหมายของงานวิชาการอยู่ที่การพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติที่ต้องการ งานวิชาการไม่ใช่งานที่เพียงแต่ทำให้นักเรียนสามารถอ่านออก เขียนได้หรือทำเลขได้เท่านั้น แต่ยังจะต้องมีความสามารถปรับตัวในสังคม มีคุณธรรม มีจริยธรรม มีความขยันหมั่นเพียร มีความรู้ในการประกอบอาชีพตามอัตภาพและมีความเป็นพลเมืองดีเมื่องานวิชาการเป็นหลักของสถานศึกษา ดังนั้นการดำเนินงานต่าง ๆ จึงเป็นไปเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้มากที่สุด

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 21) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหาร การบริหารงานวิชาการ ถ้ามองในด้านกระบวนการดำเนินงานแล้ว หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบายการวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน หากมองในด้านงานของสถานศึกษา งานบริหารงานวิชาการ ได้แก่ งานการควบคุมดูแลหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัยการประเมินมาตรฐานสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานศึกษา

กมล ภู่ประเสริฐ (2545, หน้า 34) ได้ให้นิยามการบริหารงานวิชาการว่า การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษางาน

วิชาการที่นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึง พอสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพที่สังคมต้องการ

พรชัย ภาพันธ์ (2547, หน้า 39) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นภารกิจหลักโดยมีงานอื่น ๆ สนับสนุนงานวิชาการ การให้สถานศึกษาบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ภารกิจด้านวิชาการจึงประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว หน่วยงานและสถาบันอื่น

ธีระ รุญเจริญ (2548, หน้า 32) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารโรงเรียนจะประสบความสำเร็จผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแนวโน้มการบริหารใหม่ ๆ หลายอย่าง จึงจะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารต้องเข้าใจขอบข่ายงานวิชาการเพื่อที่จะบริหารงานวิชาการได้ครอบคลุม นักวิชาการได้กล่าวถึงขอบข่ายงานวิชาการไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 111) ให้ความหมายของขอบข่ายงานวิชาการไว้ดังนี้

1. หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. การจัดการเรียนการสอน
3. งานนิเทศภายใน
4. งานวัดและประเมินผลการศึกษา
5. การประกันคุณภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2542, หน้า 127) ระบุขอบข่ายงานด้านวิชาการว่าประกอบด้วย

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ การวางแผนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ล่วงหน้า

2. การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดเอกสารแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกงาน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

3. การจัดบริการเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด

4. การวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน

สุธีระ ทานตะวณิชย์ (2543, หน้า 88 - 89 อ้างถึงใน ยุภาคม กลมเกลา, 2546) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 9 งาน คือ 1) งานด้านหลัดสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) งานด้านการเรียนการสอน 3) งานวัสดุประกอบหลักสูตรเพื่อสื่อการเรียนการสอน 4) งานวัดผลและการประเมินผล 5) งานห้องสมุด 6) งานนิเทศการศึกษา 7) งานด้านการวางแผนและการกำหนดวิธีการดำเนินงาน 8) งานส่งเสริมการสอน และ 9) งานประชุมและการอบรมทางวิชาการ

คิมบร็อค และนันเนอรี่ (Kimbrough & Nunnery, 1988, p. 58) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ผู้บริหารต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรประเภทต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดหาหลักสูตร และเอกสารหลักสูตรตลอดจนคู่มือการใช้หลักสูตรให้เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานของครู

2. งานการเรียนการสอน (การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน) ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนและบันทึกการสอนตลอดจนปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดให้มีการอบรมสาธิต การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์กับเพื่อนครู หรือผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบใหม่

3. งานประเมินผล ครอบคลุมถึงการจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ปรับปรุงการสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการตรวจสอบการทำสมุดประจำชั้น และสมุดประจำตัวนักเรียนของครูทุกคนให้ถูกต้องเรียบร้อยและเป็นปัจจุบันเสมอ

4. งานการจัดสื่อสนับสนุนโปรแกรมการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหาสื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านการวางแผน กำหนดวิธีการดำเนินงานตลอดจนการส่งเสริมการสอนโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จากขอบข่ายการบริหารงานวิชาการเหล่านี้ จะเห็นว่านักการศึกษาส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายไว้คล้ายคลึง จะแตกต่างกันก็เพียงรายละเอียดเท่านั้นสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะยึดถือการปฏิบัติตามขอบข่ายที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเสนอไว้ จากรายละเอียดของการบริหารงานในแต่ละงานผู้ศึกษาจะได้นำเสนอขอบข่ายของงานวิชาการไว้ทั้งหมด 4 งานดังต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตร ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ทฤษฎีหลักสูตรในแง่ปฏิบัติ ฉะนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องศึกษาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการอย่างละเอียด ทั้งในแง่เนื้อหาสาระ และวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ นอกจากนั้นผู้บริหารจะต้องศึกษาคู่มือและแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสอน

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2542, หน้า 184 - 185) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อหลักสูตรว่า จะต้องศึกษาหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อจะวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ คือ

1. การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตร
2. การจัดอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร
3. การจัดครูเข้าสอน
4. การจัดตารางสอน
5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง
7. การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร
8. การจัดโครงการประเมินการใช้หลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตรนั้น ผู้บริหาร

โรงเรียนประถมศึกษาจะต้องเข้าใจหลักสูตร หลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรเป็นอย่างดี และมีการวางแผนเพื่อการใช้หลักสูตร เป็นผู้นำและให้บริการในการนำหลักสูตรไปใช้ มีการประชาสัมพันธ์ การติดตามผลและการประเมินผลเป็นระยะ ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2541, หน้า 7 - 8) กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในด้านหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) จัดให้มีหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แนวการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู แผนการสอนให้เพียงพอและครอบถ้วนทุกระดับชั้นเรียน 2) ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจนตั้งแต่หลักการจุดหมายโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาและสาระ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล โดยจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยบริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ และครูผู้สอนร่วมเป็นกรรมการ 3) วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ โดยจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอน เพื่อชี้แจง แนะนำทบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน 4) นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากรายงานต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกสังเกตการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน คุณภาพและความรู้ความสามารถของนักเรียน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

5) ดำเนินการแก้ปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง และ 6) พัฒนาตนเองและครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอยู่เสมอโดยเข้าร่วมประชุม อบรมสัมมนา ฟังการอภิปรายหรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตร หรือผู้เกี่ยวข้อง

กรมวิชาการ (2543, หน้า 2) ได้กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และความหลากหลายในการปฏิบัติกล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยืดหยุ่น ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระในเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย
ซึ่งเรียกว่าหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2543, หน้า 27 - 28) ได้กล่าวถึงหลักสูตรสถานศึกษาว่าสถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวล และประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประโยชน์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

กมล ภู่ประเสริฐ (2545, หน้า 34) ได้กล่าวว่า การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาเป็นการนำเอาหลักสูตรแกนกลาง และสาระของหลักสูตรที่ดำเนินการมาจัดทำร่วมกัน ทั้งนี้ได้คำนึงถึงแผนภูมิของภารกิจในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาเพื่อให้การจัดทำมีความสมบูรณ์ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ 1) มาตรฐานชั้นเรียน 2) มาตรฐานรายปี/ รายภาค 3) สาระการเรียนรู้รายปี/ รายภาค 4) เวลาเรียน/ หน่วยกิต 5) คำอธิบายรายวิชา 6) หน่วยการเรียนรู้ 7) แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

แฮร์ริส (Harris, 1980, p. 22 อ้างถึงใน ยุภาคม กลมเกลา, 2546, หน้า 24 - 25) ได้กำหนดหลักสำคัญของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ คือ งานเกี่ยวกับด้านพัฒนาหลักสูตรการจัด

กระบวนการสอน การคัดเลือกบุคลากรผู้สอน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก จัดวัสดุอุปกรณ์การสอน การจัดอบรมครูประจำการ จัดปฐมนิเทศสมาชิกใหม่ จัดบริการด้านอื่น ๆ

กรมวิชาการ (2545 ก, หน้า 5) หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ได้จัดทำหลักสูตรออกเป็น 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยแบ่งช่วงชั้นเป็น 4 ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1 - ป.3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 - ป.6) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1 - ม.3) ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4 - ม.6)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การบริหารหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีการเตรียมการเกี่ยวกับหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของผลลัพธ์ ผลผลิตไปในทิศทางเดียวกันในการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรร่วมกัน ครูมีบทบาทที่ชัดเจนมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตร โดยตรงกับความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมในการเลือก และลงมติในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร มีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงหรือนำเสนอ และแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านหลักสูตร ตั้งแต่การวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การประชุมบุคลากร การจัดทำคู่มือครู การจัดครูเข้าสอน การประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ด้านการจัดการเรียนการสอน

หลักสำคัญของการจัดการเรียนการสอน คือ การจัดให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถทุกมวลประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี เนื้อหาที่สอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนไว้หลายประการดังนี้

อรุณี สถิตภาคีกุล (2542 หน้า 7) กล่าวว่า ครูจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น เรียนรู้อย่างมีความสุข สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันและช่วยพัฒนาประเทศชาติได้ในที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 5 - 6) ได้ระบุถึงหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานการเรียนการสอนไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

1. จัดให้มีแผนการสอนให้ครบทุกชั้น และทุกกลุ่มประสบการณ์ มุ่งเน้นให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำแผนการสอนเอง ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำและกระตุ้นให้ครูจัดทำและติดตามการนำไปใช้ด้วย

2. จัดห้องเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน รวมทั้งจัดวัสดุครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอตามความจำเป็น

3. จัดสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และห้องพิเศษต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามสภาพความพร้อมของโรงเรียน

4. ตรวจสอบการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับเวลาและสอดคล้องกับอัตราเวลาเรียนในหลักสูตรทุกกลุ่มประสบการณ์ทุกชั้นเรียน และให้มีตารางสอนรวมของโรงเรียนด้วย

5. จัดทำหรือจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตรและแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนการสอน เช่น แผนการสอน คู่มือครู และเอกสารที่เกี่ยวข้องสำหรับครูให้เพียงพอทุกระดับชั้นและทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยสำรวจความขาดแคลนและตามความต้องการ

6. จัดครูประจำชั้น ครูประจำวิชาให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถประสบการณ์และความถนัด หากไม่สามารถดำเนินการได้ก็ให้จัดตามความสมัครใจ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน

7. ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู โดยการตรวจแผนการสอน หรือบันทึกการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ

8. เยี่ยมชั้นเรียน หรือสังเกตการสอน โดยกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานไว้

9. จัดครูเข้าสอนแทนครูที่ขาด หรือครูที่ไม่มาปฏิบัติงาน โดยมีการบันทึกมอบหมายงานและบันทึกรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร

10. ติดตามช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนให้แก่ครู ให้ขวัญและกำลังใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

11. เป็นผู้นำให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอน ให้รู้จักใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และเลือกกิจกรรมการสอนโดยคำนึงถึงสภาพความพร้อมและความต้องการของนักเรียน โรงเรียน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการเรียน

กรมวิชาการ (2543, หน้า 16 - 19) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกระบวนการเรียนการสอน ประสบการณ์เรียนรู้ ต้องยึดหลักดังนี้

1. ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ต้องจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้และความสามารถเรียนรู้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ของแต่ละบุคคลทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและสนใจเหมาะสมกับวัยและศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติจริง คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีนิสัยรักการเรียนรู้และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติจริงให้ทำเป็น คิดเป็น รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่อง และสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้

5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

6. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสามารถจัดสภาพแวดล้อมสร้างบรรยากาศ สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

7. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อร่วมมือกันพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

ทิศนา แขมมณี (2544, หน้า 45) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบประสาน 5 แนวคิดหลักซิปปา โมเดล (CIPPA Model) ซึ่งมีแนวคิดดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว
3. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะกระบวนการ
5. ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 122 - 123) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ คือ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ด้านกระบวนการเรียนรู้ และการบูรณาการตามความเหมาะสม

1. ด้านความรู้ ผู้สอนต้องวิเคราะห์การสอนว่าจะจัดการเรียนรู้อย่างไรที่ให้ผู้เรียนเข้าใจความหมาย โครงสร้างของความรู้ ตลอดจนข้อมูล ข้อเท็จจริง หลักการ ทฤษฎี ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้เป็นลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

2. ด้านคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ครูให้ความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ จะทำให้ผู้เรียนเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดพลังในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

3. ด้านกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด ควรเป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหาที่นำมาใช้ประกอบกระบวนการเรียนรู้ทั่วไปที่ใช้กับหลาย ๆ วิชา

4. การบูรณาการตามความเหมาะสม เนื่องจากการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกที่และทุกโอกาสทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียน ในสภาพแวดล้อม และในธรรมชาติ ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องแสวงหาความรู้ และบูรณาการเชื่อมโยงไปสู่ชีวิตจริง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนที่ครูผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้เพราะครูถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้เรียน ชี้ให้เห็นถึงความรู้และประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับและใช้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเห็นคุณค่าที่ได้รับ

จากงานการจัดการเรียนการสอน ดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในด้านการจัดการเรียนการสอนและจัดให้มีการประชุมอบรม สัมมนาทางวิชาการทั้งในและนอกโรงเรียน มีการจัดทำแผนการสอน บันทึกการสอนเอกสารประกอบการสอนต่าง ๆ การสอนซ่อมเสริม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานโดยตรงมีความรู้ ความสามารถเข้าใจในหลักการและวิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เน้นทักษะและกระบวนการคิดวิเคราะห์นำไปสู่การให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ด้านการวัดผลและประเมินผล

งานวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการที่สำคัญของการจัดการศึกษา เพราะทำให้ทราบถึงผลการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามในการซ่อมเสริมผู้เรียนให้เหมาะสมจนเกิดความรู้ และพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสม นักการศึกษาได้ให้ความหมายและความสำคัญของงานวัดผลประเมินผลไว้ ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2540, หน้า 121) ได้กล่าวถึงการประเมินผลและวัดผลที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการใช้หลัก 5 ประการ คือ

1. การประเมินโดยการทดสอบความรู้หรือวัดผลสัมฤทธิ์
2. การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน
3. การประเมินจากการติดตามกระบวนการทำงาน
4. การประเมินจากพัฒนาการ ลักษณะนิสัย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

5. การประเมินจากข้อสอบมาตรฐาน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541, หน้า 63 - 68) ได้กล่าวว่าการวัดผลประเมินผลความสามารถของผู้เรียนนั้น อาจดำเนินการได้ ใน 3 แนวทางด้วยกัน คือ 1) การประเมินจากผลการดำเนินงานที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ 2) การประเมินภาคปฏิบัติ 3) ประเมินผลจากแฟ้มสะสมผลงาน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการประเมินตามสภาพจริง

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 47) กล่าวว่าครูผู้สอนมีหน้าที่วัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียนทั้งนี้เพราะประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการวัดผลและประเมินผลนั้นมิใช่เกิดแก่ครูผู้สอนเท่านั้นแต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนต่อการแนะแนวต่อการบริหารและต่อการวิจัยการศึกษาอีกด้วย

สุมาลี จันทร์ชะลอ (2542, หน้า 7) กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผล เป็นกระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ตัวเลขซึ่งมีความหมายแทนปริมาณหรือขนาดหรือคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการวัดผลและประเมินผลอันเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลและเปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ผลการวัด 2) เกณฑ์การพิจารณา 3) การตัดสินใจ ทั้ง 3 องค์ประกอบนี้จะเป็นสิ่งนามาสู่ความสำเร็จในการบริหารงานด้านการวัดผลและประเมินผล

กรมวิชาการ (2545 ข, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลไว้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบการทำงาน ทั้งในช่วงที่กำลังทำงานและในเวลาที่งานเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อหาข้อสรุปว่างานที่ทำนั้นได้รับความสำเร็จตามความคาดหวังหรือไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคใดเกิดขึ้น อันเป็นผลทำให้งานไม่สำเร็จตามคาดหวัง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไรเพื่อให้การทำงานสำเร็จตามความคาดหวัง หรือใกล้ความหวังมากที่สุด การประเมินผลที่ดีและเชื่อถือย่อมจะเป็นเครื่องช่วยชี้นำการทำงานและการปรับปรุงงาน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาของการทำงานอันจะส่งผลให้งานประสบผลสำเร็จมากที่สุด

กรมวิชาการ (2545 ข, หน้า 24) ได้กล่าวว่าการวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารนสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็มศักยภาพ ซึ่งสถานศึกษาต้องมีผลการเรียนของผู้เรียนจากการวัดผลและประเมินผลทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ เพื่อให้เป็นข้อมูลในการสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2544, หน้า 70 - 75) กล่าวโดยสรุปว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้วิธีการวัดผลอย่างหลากหลายวิธี เน้นการประเมินตามสภาพจริง และการประเมินตนเอง จะทำให้มีความตระหนักรู้ถึงการคิดของตนเอง และสามารถควบคุมปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถทางการการคิดของผู้เรียนในภาพรวม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 115) กล่าวถึง การประเมินผลระดับสถานศึกษา ว่าเน้นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของทุกโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยซึ่งการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้นี้ เป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งหาคำตอบว่ามีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549, หน้า 8) กล่าวว่า ผู้สอนและผู้เรียนควรทำความตกลงและกำหนดเกณฑ์การประเมินร่วมกัน ก่อนที่ผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติงานชิ้นนั้น เกณฑ์การประเมินนี้ นอกจากใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือในการสอนด้วยเพราะ เปรียบเสมือนเป้าหมายในการเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนจะต้องทราบ

สมบูรณ์ ตันยะ (2542, หน้า 10 - 11) กล่าวว่าการวัดผล หมายถึง กระบวนการในการนำสิ่งเร้าเข้าไปเร้าคุณลักษณะที่ต้องการวัด เป็นการทำให้ผู้ถูกเร้าได้แสดงปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมตอบโต้ตามคุณลักษณะนั้น ๆ ออกมาเป็นสิ่งที่สังเกตได้และวัดได้เป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่แทนคุณภาพหรือปริมาณของพฤติกรรมที่แสดงออกมา อีกทั้งรวมการประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการในการตัดสินใจข้อมูลที่ได้มาจากการวัดผลหรือการทดสอบอย่างมีหลักเกณฑ์

จากข้อมูลดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า งานวัดผลและประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน การจัดระบบการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจัดทำข้อสอบมาตรฐานวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน แจ้งผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ เพื่อช่วยพัฒนาผลการเรียนของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต้องเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้การสนับสนุนครู ในการจัดสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการดำเนินการสอน การจัดทำบัญชีรายชื่อ สมุดประจำชั้น สมุดประจำตัวนักเรียนตลอดจนการวางแผนประสานงานการเตรียมการสอนเพื่อวัดผลและประเมินผลนักเรียนให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการที่ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนเพื่อจะได้สร้างความก้าวหน้าของนักเรียนได้ถูกต้อง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ด้านการนิเทศภายใน

นักการศึกษาได้ให้แนวคิดและความหมายของการนิเทศภายใน ดังนี้

รินทร์ทอง วรรณศิริ (2541, หน้า 42) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้นิเทศ หมายถึง บุคลากรภายในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าสายงาน หัวหน้าหมวดวิชา ตลอดจนครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ทางสถานศึกษามอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น หรือวิทยากรที่มีความรู้จากภายนอกสถานศึกษา

2. ผู้รับการนิเทศ หมายถึง ครูในสถานศึกษาที่ได้รับประโยชน์จากการนิเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทำให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานดีขึ้น

3. ผู้สนับสนุนการนิเทศ หมายถึง ผู้ที่จะช่วยให้การดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนการนิเทศการศึกษาโดยตรง และอาจรวมถึงศึกษานิเทศก์ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งมาจากภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2541, หน้า 11 - 12) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติงานของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาในโรงเรียน ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักการ และวิธีการปฏิบัติในการนิเทศภายในให้ชัดเจน
2. สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและคณะครู
3. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ หัวหน้าสายชั้น และคณะครูที่มีความเหมาะสมร่วมเป็นกรรมการ
4. ให้คณะกรรมการมีหน้าที่วางแผนเพื่อดำเนินการนิเทศภายใน ตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การสร้างเครื่องมือและการประเมินผลการนิเทศ
5. จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุ เอกสาร ที่จำเป็นสำหรับการนิเทศให้พร้อมที่จะใช้อย่างเพียงพอ
6. ดำเนินการนิเทศตามแผนและโครงการที่กำหนด โดยจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ชัดเจน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

7. เลือกใช้กิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการนิเทศ

8. เยี่ยมชั้นเรียน สังเกตการณ์สอน เพื่อทราบปัญหาและพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียน โดยมีแบบบันทึกการสังเกตการณ์สอน

9. จัดให้มีการประเมินผลนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู และพัฒนาการเรียนการสอน

10. จัดทำแฟ้มข้อมูลเพื่อรวบรวมผลการนิเทศ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2541, หน้า 49 - 51) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน และคณะครูในโรงเรียน เพื่อร่วมมือกันในการที่จะแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน การที่ผู้บริหารโรงเรียนจะดำเนินงานภายในให้มีคุณภาพ ควรปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. การเตรียมการก่อนนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับงานนิเทศ จะทำให้ครูคลายความวิตกกังวล และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับผู้นิเทศ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการนิเทศ กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนจะทำให้ผู้นิเทศสามารถปฏิบัติงานด้วยความสบายใจ และลดความรู้สึกขัดแย้งของผู้รับการนิเทศด้วย

2. การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน ควรเป็นไปตามกระบวนการนิเทศภายใน ซึ่งมี 4 ขั้น คือ ประการแรก การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของครูนักเรียน ผู้ปกครองประการที่สอง การวางโครงการนิเทศภายใน ประการที่สาม การปฏิบัติการนิเทศ ตามปฏิทินที่กำหนดไว้ในโครงการ และประการที่สี่ การประเมินผลการปฏิบัติงานโดยการประชุมคณะกรรมการการนิเทศภายใน เพื่อประเมินการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมการสอนของครู เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนนั้นเอง

พิชัย เสงี่ยมจิตต์ (2542, หน้า 42) กล่าวว่า ระบบการนิเทศภายในเป็นการนิเทศการสอนที่สำคัญมากที่จะช่วยปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น การจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องอาศัยบุคลากร ทรัพยากรที่มีอยู่ โดยวางระบบตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้าย ดังนี้

ขั้นที่ 1 การประชุมครั้งแรก จำแนกความต้องการ สร้างวัตถุประสงค์ จำแนกยุทธวิธี

ขั้นที่ 2 ข้อตกลง ใช้ยุทธวิธีรวบรวมข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดรวบรวมไว้ วิเคราะห์

ขั้นที่ 3 ประชุมครั้งสุดท้าย ตรวจสอบข้อมูล ทำความเข้าใจกับข้อมูล วางข้อยุติเขียนรายงานผลการนิเทศ เป็นที่ยอมรับ ปฏิบัติงาน

ธรรมเนียม เพ็ชรพงษ์ (2545, หน้า 34) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา และครูทุกคนในการดำเนินกิจกรรม

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กล่าวโดยสรุป งานนิเทศภายในเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องทำการนิเทศครูผู้สอนด้วยวิธีต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อช่วยให้ครูพัฒนาและปรับปรุงวิธีการสอนทำให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545, หน้า 123) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการนิเทศภายใน ดังนี้

1. การนิเทศภายใน เป็นการร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษา ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

2. กลวิธีการนิเทศภายในมีหลายวิธี การเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและสถานการณ์ของสถานศึกษาจะช่วยให้การดำเนินการนิเทศประสบผลสำเร็จ

3. คุณสมบัติด้านมนุษย์สัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ความรู้ความสามารถทางวิชาการและความเข้าในแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นิเทศการศึกษา

4. การนิเทศที่พึงประสงค์ คือ การนิเทศระหว่างครูด้วยกันอันจะส่งผลให้สามารถพัฒนาตนและกลุ่มได้

5. การจัดการนิเทศภายในสถานศึกษากระทำได้หลายรูปแบบ การที่ผู้บริหารจะเลือกใช้รูปแบบใดขึ้นอยู่กับขนาด และความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินการตามกิจกรรมในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ซึ่งการนิเทศภายในสถานศึกษาจะมีคุณภาพย่อมต้องเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ของการนิเทศภายในไปในทิศทางเดียวกัน เพราะในการนิเทศภายใน ครูมีบทบาทที่ชัดเจน มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนโดยตรง การมีส่วนร่วมในการเลือก และตัดสินใจยอมรับเกี่ยวกับการนิเทศการสอน มีส่วนร่วมในการประชุม ชี้แจงและนำเสนอ และแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการนิเทศเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่นักเรียนเป็นสำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ปานจิต เอี่ยมเจริญ (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนคันนายาว สำนักงานเขตคันนายาว สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน คือ เป้าหมาย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

บทบาท การตัดสินใจและการติดต่อสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารวิชาการโรงเรียนโดยรวมและรายด้านในด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนการบริหารงานด้านวิชาการในด้านเป้าหมายการมีส่วนร่วมของครูในด้านการบริหารงานวิชาการในด้านบทบาท การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานในด้านการติดต่อสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการด้านการตัดสินใจตามลำดับ

สุวิมล เปลื้องกระโทก (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ครูวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็ก มีส่วนร่วมในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานนิเทศภายในงานประชุมอบรมทางวิชาการ แตกต่างจากครูวิชาการในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่

ดาราวรรณ ศรีกาญจนา (2548) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของข้าราชการครู โรงเรียนซอยแอนเนกซ์ สังกัดสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ในการมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการโรงเรียน ได้แบ่งการบริหารงานวิชาการ ออกเป็น 9 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการเรียนการสอนด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศการศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน ด้านงานส่งเสริมการสอน ด้านการประชุมและอบรมทางวิชาการ ผลการวิจัย พบว่า ข้าราชการครู มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 9 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการนิเทศศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีการดำเนินงาน ด้านวัสดุ ประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน เมื่อศึกษาแยกเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการทั้ง 9 ด้านมีการมีส่วนร่วมรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรและแผนการสอน ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ด้านวัสดุ ประกอบหลักสูตรและสื่อสารการเรียนการสอน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผล ด้านห้องสมุด ได้แก่ การจัดให้มีพื้นที่และมุมหนังสือประจำห้องเรียน ด้านการนิเทศศึกษา ได้แก่ การนำผลการนิเทศมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวางแผนและการกำหนดวิธีดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผนการบริหารงานวิชาการ ด้านส่งเสริมการสอน ได้แก่ การจัด

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ได้แก่ การเข้าการอบรม ศึกษาดูงาน การนิเทศการสอน การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ธนวรรณ สมชื่น (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ผลวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมระดับสูงสุด คือด้านการบริหารทั่วไป รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านงบประมาณ ด้านวิชาการ ส่วนด้านที่มีค่าระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ส่วนการเปรียบเทียบมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามวุฒิการศึกษาและขนาดของสถานศึกษาโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า เมื่อเปรียบเทียบตามขนาดของสถานศึกษา ด้านวิชาการ และด้านบริหารทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประเวศ พรหมเทศ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่กันดารเขตตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ คือมีส่วนร่วมในการบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผล และมีส่วนร่วมบริหารงานนิเทศภายในโรงเรียน ส่วนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการนั้นผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่า การจัดทำหลักสูตรและการใช้หลักสูตรที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ครูมีจำนวนไม่เพียงพอ ไม่เข้าใจหลักสูตรสาระของหลักสูตรกว้างเกินไป ขาดเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่ได้มาตรฐาน การประเมินผลไม่เป็นไปตามสภาพจริง บุคลากรยังไม่เข้าใจการนิเทศ มีเจตนาที่ไม่ดีต่อการนิเทศการนิเทศขาดความต่อเนื่อง เสนอแนะให้จัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เน้นการประเมินผลตามสภาพจริง และมีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ใช้วิธีการนิเทศอย่างหลากหลายและต่อเนื่อง

อนุภาพ วาทีทอง (2548) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนวัดสามัคคีธรรม สำนักงานเขตวังทองหลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือ ครูโรงเรียนวัดสามัคคีธรรม สำนักงานเขตวังทองหลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร มีครู จำนวน 30 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 5 ระดับ แบบสอบถามมี 4 ด้าน จำนวน 33 ข้อ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูทั้ง 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงานและด้านการประเมินผล ต่องานวิชาการ 9 งาน ได้แก่ งานด้านหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผลงานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านวางแผน และกำหนดวิธีดำเนินงานงานส่งเสริมการสอนและงานประชุมอบรมทางวิชาการ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรตั้งแต่ 2.81 ถึง 2.88 เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผลและการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ตามลำดับ

พลอยงาม พะลายานนท์ (2550) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนโรงเรียนเอกชนมี ส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.67) ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ($\overline{X}$ = 3.77) ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 3.67) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.68) และด้านการนิเทศภายใน ($\overline{X}$ = 3.56) อยู่ในระดับมาก การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนโรงเรียนเอกชน ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการจัดการเรียนการสอนครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน10 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 - 5 ปี และด้านการนิเทศภายใน ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1 - 5 ปี และ 6 - 10 ปี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลัก สูตรไปใช้ และด้านการวัดผลและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

สมิธ (Smith, 1975 อ้างถึงใน ธนวรรณ สมชื่น, 2548, หน้า 37) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผนและพัฒนาการศึกษาในรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า 1) คณะกรรมการ ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ 2) คณะกรรมการและประชาชนไม่เห็นด้วยที่โรงเรียนดำเนินการโดยไม่เปิดโอกาสให้คณะกรรมการศึกษามีส่วนรับรู้ 3) คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหารและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมากเปิดโอกาสให้คณะกรรมการศึกษาได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

เบเคอร์ร่า (Bcurra, 1974 อ้างถึงใน ธนวรรณ สมชื่น, 2548, หน้า 37) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทและความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับตัวแทนของชุมชนต่อการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียน โดยคัดเลือกปัญหาของโรงเรียนที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันของผู้บริหารและตัวแทนของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะทำความเข้าใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และนโยบายที่ตกลงกันไว้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า 1) ผู้บริหารต้องสนใจและเข้าใจความแตกต่างของชุมชน และต้องพร้อมที่เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนทุกโอกาส 2) ทัศนคติ ในทางที่ไม่พึงประสงค์ของแต่ละฝ่ายจะเป็นอุปสรรคในการทำงานร่วมกัน 3) การให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียนรัฐจะต้องเตรียมข้อมูลให้เขาศึกษาล่วงหน้า 4) ผู้บริหารจะต้องยอมรับในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นและไม่คาดหวังผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกับชุมชนมากเกินไป

คราฟท์ (Craff, 1986 อ้างถึงใน ธนวรรณ สมชื่น, 2548, หน้า 37) ได้ทำการศึกษาทัศนคติชุมชน ต่อการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนเป็นการศึกษาเพื่อสนองความคิดที่ว่า การมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนจะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมาย คือ ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการมีส่วนร่วมกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐผลการศึกษา พบว่า มีค่าความสัมพันธ์ ระหว่างระดับทัศนคติกับระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อมแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนระดับการเข้าร่วมในกิจการของโรงเรียน

ชูเลอร์ (Shuler, 1979 อ้างถึงใน ธนวรรณ สมชื่น, 2548, หน้า 37) ได้ทำการศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ด้านการศึกษาในมหาวิทยาลัยมินเนโซต้า สหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะมามีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังพบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไม่มีประสิทธิภาพเกิดจากความบกพร่องการติดต่อสื่อสารปัญหาของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระดับของการเข้าร่วมเพียงฝ่ายเดียว การเข้าร่วมโดยขาดความเข้าใจในสถานการณ์ทั้งหมด ขาดข้อตกลงเกี่ยวกับขอบเขตของการมีส่วนร่วม

เบอร์กเลย์ (Berkly, 1975, p. 200 อ้างถึงใน นภารัตน์ ชูทองรัตน์, 2548, หน้า 30) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมตามแนวทางคำนิยามการมีส่วนร่วม 3 ประการ คือ การให้มีส่วนร่วม การให้มีส่วนช่วย การให้มีส่วนรับผิดชอบกิจกรรมการบริการ โดยการมีส่วนร่วมเป็นการจัดกิจกรรมร่วมปฏิบัติ ให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันคิดร่วมกันทำตั้งแต่ระดับกลุ่มเล็ก ๆ จนกระทั่งเป็นกิจกรรมที่มีคนกลุ่มใหญ่หรือมากกลุ่ม และมีความรับผิดชอบมากขึ้น พร้อมทั้งเกิดความหลากหลายในรูปแบบการร่วมการปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ฟอเลอร์ (Fowler, 1986, p. 3204 - A อ้างถึงใน พลอยงาม พะลายานนท์, 2550, หน้า 32) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับขวัญกำลังใจในการทำงานของครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐ Southeastern กลุ่มตัวอย่างคือ ครูอาจารย์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับขวัญกำลังใจในการทำงาน และพบว่าครูอาจารย์ในโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกับครูอาจารย์ในโรงเรียนที่ไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีการทำงานแตกต่างกัน

เจนเน็ท (Janet, 1986 p. 1802 - A อ้างถึงใน พลอยงาม พะลายานนท์, 2550, หน้า 32) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมใน State of Florida in America โดยใช้แบบการตัดสินใจตามแนวทางของ Vroom and Yetton กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาและผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารไม่ยึดแบบหนึ่งแบบใดตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ และในการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารจะไม่คำนึงถึงอายุ ประสบการณ์ เพศ สาขาวิชา หรือการอยู่ร่วมสถาบันเดียวกัน

กรีน (Greene, 1992, p. 1003 - A อ้างถึงใน ไพรัช หนูยงค์, 2550, หน้า 53) ได้ศึกษาความรู้ของครูใหญ่ต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของโรงเรียนในเขตโคลัมเบีย และผลของการมีส่วนร่วมตัดสินใจต่อการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร 102 คน ส่วนใหญ่ (74.5%) พบว่าตนเองมีความเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจน้อย ผู้บริหารส่วนใหญ่ (68.8%) พบว่า ประสิทธิภาพในระดับสูงของการตัดสินใจมีความเกี่ยวข้องกับงานประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ งบประมาณครู หลักสูตร ตัวนักเรียน และการจัดการ ผู้บริหารส่วนใหญ่ (85.5%) ชี้ว่า พวกเขาต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจส่วนกลุ่มที่ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ยังคงมีความเห็นว่าหากพวกเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก็จะทำให้งานมีประสิทธิผล

จากผลการศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานในองค์การนั้นจำเป็นต้องใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพราะความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากผู้บริหาร และส่วนหนึ่งมาจากความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการบริหารงานอาจมีความแตกต่างกันไปตามขนาดของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University